

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Fırat University Journal of Social Science
Cilt: 20, Sayı:2, Sayfa: 361-381, ELAZIĞ-2010

ALMAN KRUVAZÖRÜ EMDEN MÜRETTEBATININ OSMANLI TOPRAKLARINDAKİ SERÜVENİ (1915)

The Adventures of Crew of German Cruiser Emden in the Ottoman Territories

İsmet ÜZEN*

ÖZET

Birinci Dünya Savaşı başladığı zaman Alman kruvazörü *Emden* Hint Okyanusu'nda bulunuyordu. Savaşın başlaması üzerine İngiltere ve müttefiklerinin deniz ticaretine zarar verme görevi aldı. Üç ay boyunca bu konuda başarılı olan *Emden* kruvazörü sonunda Kasım 1914'te Avustralya savaş gemisi *Sydney* tarafından batırıldı. Bu sırada şans eseri Keeling adasına çıkmış olan 50 kişilik mürettebatı ölmekten veya esir düşmekten kurtuldu. Bu mürettebat, Yüzbaşı Hellmuth von Mücke komutasında, Almanya'nın müttefiki olan Osmanlı topraklarına ulaşmak zorunda kaldı. Çünkü Hint Okyanusu'nda en güvende olabilecekleri yer Osmanlı toprakları idi. Bunun için önce deniz yoluyla Arabistan'a ulaşılar. Kızıl Deniz'in düşman savaş gemileri tarafından sıkı kontrolü yüzünden Arabistan üzerinden karayoluyla çölden yola devam edip Hicaz demiryoluna ulaşmaya çalıştılar. Çölde Bedevilerin saldırısına uğradılar ve Bedevilerden kurtulduktan sonra demiryoluna ulaşmayı başardılar. Demiryolu boyunca her istasyonda törenle karşılandılar. Osmanlı topraklarındaki yolculukları Mayıs 1915'te İstanbul'da sona erdi.

Anahtar Kelimeler: *Emden* mürettebatı, Hellmut von Mücke, Bedeviler, Demiryolu, İstanbul.

ABSTRACT

When the First World War broke out the *Emden* cruiser was in the Indian Ocean. With the War it received orders for raiding the sea trade of Britain and her allies. In regard to this aim the *Emden* was more successful between September-November 1914 and finally, it was sunk by Australian cruiser *Sydney*. At this time 50 crew of *Emden* was landed at Keeling Island luckily escaped being captured by *Sydney*. The crew of *Emden*, under command of Captain Hellmut von Mücke, decided to reach the Ottoman territory which was the ally of Germany. Because the Ottoman Empire was the safest place for them in the Indian Ocean. Firstly, they reached Arabia by sea. Then they left the sea route and followed the land route in order to reach railway because of the Red Sea was under control of the enemy ships. They were attacked in desert by Bedouins and they managed to repulse Bedouins attacks and they reached railway. They were met with ceremonies in every station. Their journey was ended in İstanbul in May 1915.

Keywords: The Crew of *Emden*, Hellmut von Mücke, Bedouins, Railway, İstanbul.

---

*Yrd.Doç.Dr.,Çankırı Karatekin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak., Tarih Bölümü; ismetuzen@mynet.com

Giriş

Bu çalışma, Birinci Dünya Savaşında Hint Okyanusu'nda faaliyet gösteren ve daha sonra batırılan Alman kruvazörü *Emden*'in bir kısmı hayatta kalan mürettebatının Osmanlı topraklarındaki serüvenini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bunun için, hayatta kalan Alman mürettebatının komutanı Yüzbaşı Hellmuth von Mücke'nin İngilizceye çevrilmiş anılarından, the New York Times Gazetesindeki haberlerden ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve dönemin gazetelerinden olan İkdam gazetesinden yararlanılmıştır.

Emden kruvazörü Birinci Dünya Savaşında Çin Denizi, Bengal Körfezi ve Hint Okyanusunda faaliyet gösterdi. Savaş boyunca yirmi dört düşman gemisi ele geçirdi. İmha ettiği kargo ve malzemenin değeri –faaliyet gösterdiği iki ay içinde- 10.000.000 dolar idi. *Emden* kruvazörünün Hint Okyanusu'ndaki serüveni, 9 Kasım 1914'te Avustralya savaş gemisi *Sydney* tarafından batırılması ile sona erdi. Komutan von Müller'in yönetimi altındaki bu başarılarıyla *Emden*, düşmanlarının ve tüm dünyanın hayranlığını kazandı¹.

Birinci Dünya Savaşı başladığı zaman 3.500 ton ve 25 deniz miline sahip *Emden* kruvazörü Amiral von Spee komutasındaki Alman Pasifik Filosunda bulunuyordu. Bu Filo İngiliz ticaret güzergâhı üzerinde görev yapıyordu. Filo, Pasifik ve Hint Okyanusunda görev yapmak üzere 2 gruba ayrıldı, *Emden*'in görevi Hint Okyanusu oldu². 2 Ağustos 1914'te *Emden* Komutanı von Müller'e ulaşan telsiz mesajında, 1 Ağustosta Alman İmparatorunun tüm kara ve deniz kuvvetlerinin seferberliğini emrettiği, Rusların Alman sınırını geçtiği, bunun sonucu olarak Almanya'nın Rusya ve Fransa ile savaşta olduğu belirtiliyordu. *Emden* kruvazörünün komutanı von Müller bu mesajı tüm mürettebata okuduktan sonra uzun bir konuşma yaptı ve amacını şöyle özetledi: “İlk görevimiz düşman ticaretine saldırmaktır”³.

Birinci Dünya Savaşının başından itibaren İngilizler Uzak Doğudan Avrupa'ya asker nakliyatına başladı. Diğer yandan deniz ticaretinin önemi de arttı. Eylül ayında iki İngiliz tümeni (yaklaşık 50.000 kişi) Hint Okyanusu'nu geçiyordu. Avustralya'ya deniz yoluyla geçen Yeni Zelanda askeri ve oradan Avrupa'ya gitmek üzere bekleyen 25.000 Avustralya askerinin güvenliğinin sağlanması gerekiyordu⁴. İngiliz Bahriye Nezareti

¹ http://www.greatwardifferent.com/Great_War/Naval/Emden_01.htm.

² Francis W. Halsey, *The Literary Digest History of the World War*, Volume X, Funk & Wagnalls Company, New York and London, 1920, s.18.

³ Hellmuth von Mücke, *The Emden*, Translated by Helen S. White, Ritter & Company, Boston, Mass, 1917, s.3-6.

⁴ Winston S. Churchill, *The World Crisis 1911-1918*, Vol.1, Odhams Press Limited, London, 1939, s.244.

Pasifik'teki tüm askerî konvoyları ve deniz ticaretini korumak için savaş gemileri tahsis etmek zorunda kaldı. *Emden*'in Eylül ortalarında Hint Okyanusunda görünmesi ve ticaret yolunu rahatsız etmesi üzerine Bahriye Nazırı Churchill 1 Ekim 1914'te, 1. Amirale Hint sularında *Emden*'e karşı büyük ölçekte bir yığılma yapılmasını ve bunun 10 gemiden oluşmasını önerdi⁵. Churchill, 5 Kasım 1914'te müttefiki Japon Bahriye Nazırına yazdığı yazıda Hint sularındaki *Emden*'i aramakla görevlendirilecek gemilerin 5 hafif kruvazör ve iki zırhlı kruvazörden oluştuğunu ve bu gemilerin Kasım ortasında göreve hazır olacağını bildirdi⁶.

Emden 30 Ekim 1914'e kadar 20 ticarî ve 2 savaş gemisi ele geçirdi veya batırdı⁷. 9 Kasım 1914'e kadar batırdığı gemilerin tonajı 75.000 tonun üzerinde idi⁸.

Emden komutanı Müller, 8 Kasım 1914'te Cocos veya diğer adıyla Keeling adasındaki telsiz istasyonunun tahrip edilmesini istedi ve bu görevi Hellmuth von Mücke'ye verdi. Çünkü bu adadaki telsiz istasyonu Avustralya ve İngiltere arasındaki doğrudan iletişimi sağlıyordu. Bu iş için Mücke'nin komutasında 4 makineli tüfek ve 50 adam ayrıldı. Yanlarında 29 tüfek ve 24 tabanca vardı. Görevli mürettebat 9 Kasım sabahı karaya çıktı. Mürettebat karada iken *Emden* aniden siren çaldı. 5.700 tonluk Avustralya kruvazörü *Sydney*'in yaklaştığı görüldü. Karadaki mürettebat hemen sandallara binip *Emden*'e yetişmeye çalıştı ama *Emden* bu mürettebatı beklemeden gözden kayboldu. İki kruvazör arasındaki muharebe *Emden*'in batmasıyla sonuçlandı ama karaya gönderilen mürettebat bunu göremedi ve sonucu ancak 3 hafta sonra öğrenebildi. Adada kalan mürettebat İngilizlere esir düşmemek için limanda sahipsiz duran eski 2-3 yelkenli ve 97 tonluk *Ayesha*⁹ adlı gemiye el koydu. Hızla yolculuğa hazır bir hale getirip yola çıktılar. Mürettebat, *Emden*'i batırdıktan sonra adaya dönen *Sydney*'den önce adadan ayrılmayı başarabildi¹⁰. *Emden*'in batırılmasından sonra Hint Okyanusu İngilizler için şimdi

⁵ Churchill, a.g.e., s.254.

⁶ Churchill, a.g.e., s.386.

⁷ *The New York Times*, October 30, 1914

⁸ *The New York Times*, November 11, 1914. *Emden*'in Ağustos-Kasım 1914'teki faaliyetleri hakkında Mücke'nin yukarıda belirtilen anılarından başka ayrıca bkz. Edwin P. Hoyt, **The Last Cruise of the Emden: The Amazing True World War I Story of a German-Light Cruiser and Her Courageous Crew**, The Lyons Press, 2001; Franz Joseph Hohenzollern, **Prince of Emden: My Experiences in S.M.S. Emden**, G. Howard Watt, New York 1928; R. K. Lochner, **Last Gentleman-Of-War: Raider Exploits of the Cruiser Emden**, Annapolis, Naval Institute Press, 1988; Dan Van der Vat, **Gentlemen of War, The Amazing Story of Captain Karl von Müller and the SMS Emden**, William Morrow and Company, Inc., John Walter, New York 1984; **The Kaiser's Pirates: German Surface Raiders in World War One**, Annapolis, Naval Institute Press, 1994.

⁹ *Ayesha* Arapça bir isimdir. Hellmuth von Muecke, Translated by Helene S.White, Ritter & Company, Boston, Mass, 1917, s.17.

¹⁰ Mücke, a.g.e., s.203-206; Muecke, **The Ayesha, ...**, s.1-25; *The New York Times*, November 13,

güvenli ve özgürdü. Hint Okyanusu'nun temizlenmesi, *Emden*'i aramakta olan İngiliz gemilerinin başka görevlerde kullanılması imkânını doğurdu¹¹.

Ayesha gemisi uzun bir deniz yolculuğu için uygun değildi. Buna rağmen mürettebat 3 haftalık bir deniz yolculuğu yaptı ve Hollanda adası olan Padang'a ulaştı. Limanda İtilaf Devletleri'ne ait bir savaş gemisine rastlamadıkları için kendilerini şanslı saydılar. Adadaki Hollandalı yetkililer birçok sorun çıkardı ve Milletler Kanununun bazı maddelerine göre gemiyi ve mürettebatı gözaltına almaya çalıştı. Mücke de aynı Kanunun başka bir paragrafına başvurarak şiddete şiddetle karşılık vereceğini bildirdi. Bu şekilde yelkenlinin bir savaş gemisi olarak tanınmasını sağladı. Padang'da 24 saat kalan Mücke, burada bulunan başka bir Alman ticaret gemisiyle (*Choising*) denizde başka bir noktada buluşmak üzere gizlice anlaştı. 2 hafta sonra Padang'da anlaşma yaptığı vapur kendilerine yetiştii ve mürettebat yelkenliden bu vapura nakledildi. *Ayesha* da batırıldı¹².

Emden Mürettebatı Osmanlı Topraklarında

Mücke, Padang'da iken Almanya'nın Türkiye ile bir ittifak anlaşması¹³ yaptığını öğrenmişti. Kızıl Deniz'e ulaşmaya ve Türk hâkimiyetindeki Arabistan'da karaya çıkmaya karar verdi. Fakat *Choising* gemisi şimdiye kadar Çin sahillerinde faaliyet göstermişti ve Hint Okyanusu ile Kızıl Deniz haritasına sahip değildi. Bu yüzden, mürettebat haritasız yola devam etmek zorunda kaldı. Hint Okyanusu'nu ve Kızıl Deniz girişinde bulunan Perim'deki İngiliz kalesini (8 Ocak 1915) güçlük çekmeden geçti. Güzergâh Arap kasabası olan Hudeyde'ye çevrildi. Karanlıkta limana yaklaştıklarında elektrik ışıklarını gördüler. Mücke, yıllar önce bir Fransız mühendis ile karşılaşmıştı. Mühendis kendisinin Türk Hükümeti tarafından Hudeyde'den Şam'a kadar demiryolu

---

1914.

¹¹ Churchill, a.g.e., s.289.

¹² Muecke, **The Ayesha**, ..., s.1-89; Frankfurter Zeitung adlı Alman gazetesinin Osmanlı Devleti topraklarında görev yapan Ortadoğudaki savaş muhabirine göre, *Choising* gemisi Padang'dan ayrılmış, 14 Aralık 1915'te *Ayesha*'yı görmüş, ona yaklaşmaya çalışmış ama kötü hava koşulları buna engel olmuştu. Fırtına devam etmiş ve 15 Aralıkta geri dönmeye karar vermiş ama aniden fırtınanın dinmesi üzerine *Ayesha*'ya yaklaşabilmişti. *Emden* mürettebatı *Choising*'e alınmış ve Alman bayrağı çekilmişti. *Ayesha* da saat 5'te batırılmıştı, **The New York Times**, April 11, 1915.

¹³ Bu sürece ait Türk-Alman ilişkileri için bkz. Cemal Paşa, **Hatıralar**, Düz. Behçet Cemal, İstanbul, Çağdaş Yay., 1977; Kazım Karabekir, **Birinci Dünya Harbine Neden Girdik?**, Haz. Faruk Özerengin, C.1, Emre Yay., İstanbul 2000; Liman von Sanders, **Türkiye'de 5 Yıl**, Çev. M.Ş. Yazman, Burçak Yayınevi, İstanbul 1968; Cemal Akbay, **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi: Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyasî ve Askerî Hazırlıkları ve Harbe Girişi**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1991; Jeduha, L. Wallach, **Bir Askeri Yardımın Anatomisi**, Çev. Fahri Çeliker, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1985; Veli Yılmaz, "1 nci Dünya Harbi ve 2 Ağustos 1914 Tarihli Türk-Alman İttifak Anlaşması", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/803/10245.pdf>, s.121-131.

inşasında görevlendirildiğini söylediğini hatırladı. Bu ışıklar, Hudeyde'nin modern bir liman olduğu ve demiryolunun bitirildiği sonucuna götürdü. Mücke bundan emin olmak için mürettebatını 4 sandala bindirdi ve *Choising*'e de iki gün denizde dolaşmasını ve iki gün sonra aynı noktaya gelmesini, kendilerini burada bulmazsa Massova'ya gitmesini istedi. Böyle bir süre vermesinin nedeni güney Arabistan'ı tam olarak kimin kontrolü altında olduğu hakkındaki bilgi eksikliği idi. Kıyıya yaklaştıklarında limandaki ışıkların Fransız kruvazörü *Desaix*'e ait olduğunu gördüler. Fransızlara yakalanmamak için uzaklaştılar ve *Choising* de ayrıldığı için başka bir noktada karaya çıktılar¹⁴.

Karaya çıkan mürettebat kısa bir süre sonra sayısı elliden fazla bir grup Bedeviyle karşılaştı ve aralarında müzakere başladı. Mürettebat Alman bayrağı göstererek kendilerini tanıtmaya çalıştı ama fayda etmedi. Ardından madeni bir Alman parası üzerindeki Kayser'in resmini gösterdiler ve bunun sonunda Bedeviler gelenlerin dost oldukları anladı. Böylece Almanlar Hudeyde'ye doğru yola çıktı. Yolda top ve süvariye sahip bir Türk müfrezesine rastladılar. Almanların karaya çıkışı bir düşman çıkarması olarak haber alındığı için Türk müfrezesi bu yöne hareket etmişti. Mücke durumu Türk komutanına izah etti. Türkler, Kızıldeniz'de İngiliz ve Fransız donanması olduğu için Alman mürettebatın deniz yoluyla daha ileri gidemeyeceğini bildirdi. Mürettebat Hudeyde'de iyi karşılandı ve kalacak yer ayarlandı. Mücke 9 Ocak 1915'te Hudeyde'de ikisin de adı Ragıp olan Mutasarrıf ve Alay Komutanıyla bundan sonra hangi yolu izleyeceği hakkında görüşmeye karar verdi. Bulmayı umduğu demiryolu yoktu ve Kızıldeniz'de İngiliz savaş gemileri vardı. İngilizler, casusları vasıtasıyla mürettebatın Hudeyde'ye ulaştığını öğrenmiş olmaları mümkündür. Türkler Mücke'ye karayolunu önerdi ve demiryoluna 2 ay içinde ulaşabileceklerini söyledi. Mürettebat Türk askeriyle aynı barakalarda yattı. Hava ve su şartlarından dolayı mürettebat arasında dizanteri ve sıtma vakaları başlayınca, Mücke mürettebata uygun iklim içeren Sana'ya Kayser'in doğum gününde gitmeye karar verdi. Mürettebat, Türkler ve Araplarla birlikte Kayser'in doğum gününü kutladıktan sonra yola çıktı. Kendilerine yolculuk boyunca muhafız ve rehber olarak Türk jandarması verildi¹⁵.

Yedi günlük kara yolculuğundan sonra Sana'ya varan mürettebat ülkenin kuzeyinin karışıklık içinde olduğunu, güçlü Bedevi kabilelerinin tüm ulaşım yollarına hâkim olduğunu öğrendi. Mücke'ye göre, Hudeyde'deki Türkler de bunun farkındaydı ama Almanların Sana'ya gitmesini teşvik etmişlerdi. Çünkü şehrin her an bir Arap saldırısına uğrayacağı beklentisi vardı. Şehirde silah sıkıntısı olduğu için mürettebatla birlikte

¹⁴ Muecke, *The Ayesha*, ..., s.89-114.

¹⁵ Muecke, *The Ayesha*, ..., s.114-129.

bulunan 4 Maxim makineli tüfeği Sana'da çok işe yarayacaktı. Mücke, Sana'daki yetkililere Araplarla ilgilenmediğini, sadece kıyıya dönmek ve deniz yolunu izlemek istediğini ifade etti ise de yetkililer böyle bir seyahatin kesinlikle ölüm manasına geleceğini ve sorumluluk kabul etmeyeceklerini bildirdiler. Ardından Mekke'den gönderilen bir telgrafi Mücke'ye verdiler. Bu telgraf Almanya'daki yetkililer tarafından gönderilmişti. Telgrafta, tehlikeli bir işe girişmemesi ve tüm mürettebatın Türklerin emrinde kalması isteniyordu. Mücke telgrafi okuduktan sonra, her ne kadar gelen mesajı çözecek bir şifreye sahip olmasa da, şifreyle gönderilmediği için emirlere uymayı ret edeceğini söyledi. Mücke kendisine deve verilmesini istedi ama Sana'da yeterli deve olmadığı cevabını aldı. Türkler açıkça Almanların Sana'da kalması için her şeyi yapıyordu. Bunun üzerine Mücke şehir dışındaki kabilelerle temasa geçerek onlardan deve sağlamaya karar verdi. Ama develer için çok para isteniyordu ve Mücke'nin malî kaynağı üç şilini geçmiyordu. Sana'da İbrahim Paşa adında çok zengin bir kişi vardı. Kendisini ziyaret etti ve ona isyancı kabilelerin ilerlemekte olduğunu, Sana'yı kuşatmaları ve yağma etmelerinin an meselesi olduğunu ve isyancıların kendisinin sahip olduğu son kuruşa kadar alacağını söyleyerek gözünü korkuttu. Çözüm olarak ona, Paşanın parasını Alman korumasına vermesini, savaştan sonra Berlin'de bozdurabileceği Alman Milli Bankası adına garantili bir çek verebileceğini önerdi. İbrahim Paşa bunu kabul etti ve Mücke lazım olan develeri çok kısa bir sürede isyancılardan satın aldı¹⁶. Böylece Sana'daki geçen günler bir ay sürdü. Sonunda Hudeyde'ye geri dönmeye karar verildi¹⁷. Hudeyde'ye yaklaştığında Mücke kervanına iç kesimde bir günlük yol almalarını ve orada beklemelerini emretti. Kendisi de Hudeyde'ye gitti. Burada 14 metre uzunluğunda iki sambuk¹⁸ sağlamayı başardı. Kuzeyde kervanı ile buluşup 14 Mart 1914'te sahil boyunca kuzeye doğru yol aldı. Mürettebatın bir kısmı dizanteri, sıtma ve tifodan hasta idi. Tercüman, rehber ve yanına aldıkları birkaç Arapla birlikte her sambukta 35 kişi vardı. Kayıklarda içme suyu, cephane ve makineli tüfekler de vardı. Sığ sularda akşam yola devam etmek tehlikeli olduğu için mola vermek zorunda kaldılar. 17

¹⁶ http://www.greatwardifferent.com/Great_War/Naval/Emden_01.htm. Mücke anılarında İbrahim Paşadan bu şekilde para alabildiğini söylerken, İbrahim Paşa, von Mücke'den alacağını tahsil edilmesi için 11.12.1923'te Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verdiği dilekçede olayı çok farklı anlatmıştır. Buna göre, Yemen'de bulunan Kurmay Albay Hasan Hüseyin Beyin aracılığı üzerine kendilerine bir yolluk olmak üzere ve asla bir çıkar gözetmeksizin kendilerine 1.100 adet mecidi verdiğini ifade etmektedir. **Başbakanlık Osmanlı Arşivi, HR.İM.**, 91/39. Büyük Millet Meclisi, İbrahim Paşanın alacağını tahsil edilmesi hakkındaki dilekçesini, Fransızca bir yazıyı ile Ankara'daki Alman Büyükelçiliğine göndermiştir.

¹⁷ Muecke, **The Ayesha**, ..., s.139.

¹⁸ Arabistan sahillerinde kullanılan küçük yelkenli kayak.

Martta akşam karanlığı çökerken Arap rehberin yanlış yol göstermesinden dolayı Mücke'nin olduğu kayık bir kayaya çarptı ama fazla zarar görmedi. Arkadaki ikinci kayık da başka bir kayaya çarptı ve su almaya başladı ve battı. İlk kayık demir atmak zorunda kaldı ve sudaki mürettebatı ıslık ve bağırlarla çağırmaya başladılar. Yakılan meşaleler de rüzgârdan sönyordu. Yine de batan kayığın mürettebatı iki saat süren çaba sonunda sağlam sandala alındı. Yaklaşık tüm su ve yiyecek yer açmak için suya döküldü. Sadece silah ve cephane bırakıldı. Kıyıya çıktıkları noktada İdris kabilesine rastladılar. Kabileye ait bir sandalı satın almak istediler ama İdris bunu ret etti. Mürettebat gündüz batan kayıktaki silahları dalarak çıkarmaya çalıştı. Sonunda, 2 makineli tüfek, birkaç tabanca ve bir miktar cephane suyun dibinden çıkarıldı. Uygun rüzgâr çıkınca kuzeye doğru yola devam etti ve akşam Konfideye varmayı başardı¹⁹.

Konfide'de çok sıcak karşılandılar. Kendilerine yemek verildi. Burada İstanbul'a gitmek üzere olan bir Türk Hükümet görevlisi (Sami Bey) ve eşi ile karşılaştılar. Karı koca yolculuk boyunca Almanlara eşlik edecekti. Sami Bey ayrıca iyi bir tercüman görevi de görecekti. Konfide'de büyük bir sambuk buldular ve böylece tek gemide seyahat etme imkânına kavuştular. 24 Martta Lid'e vardılar. Burada Cidde'deki bir tüccardan alınan mektupta Cidde'nin İngiliz savaş gemilerinin ablukasında olduğu belirtiliyordu. Bu, deniz yoluyla seyahati engelliyordu. Geriye karayolu kalıyordu. Kara yolculuğu için gerekli deve ve malzemeleri tedarik etmek için Lid'de geçen iki gün içinde doksan deve sağlandı. Burada (27 Mart) uzun süredir hasta olan bir mürettebat öldü. 28 Martta yola çıkıldı²⁰.

Çölde Bedevi Saldırısı

Lid'den itibaren bir Türk subayı ve 7 jandarma mürettebata eşlik etti. Bazen de geçilen bölgedeki şeyh güvenli olsun diye bizzat kendilerine eşlik etti. Yolculuk 31 Marta kadar sorunsuz sürdü. Aynı gün, Cidde'ye bir günlük mesafede bulunan bir su kuyusunun yanında, mürettebatı karşılamak için Cidde'den gönderilen bir Türk subayı ve 17 jandarmaya rastladılar. Türkler yeterince su da getirmişti. Mola ve yemekten sonra, yola çıkıldı. Mürettebatın geçişi çöl soyguncularının da dikkatini çekiyordu. Mücke Lid'den yola çıkmadan önce Cidde ve Mekke'deki yetkililere yola çıktığını bildirmişti. Geceleyin ay ışığında aniden on onbeş Bedevi göründü ve ardından kayboldu. Bir saldırı olacağı beklentisiyle eller tetikteydi. Kısa bir süre sonra aniden yoğun bir tüfek ateşi başladı. Konvoyda dört makineli tüfek, yirmialtı tüfek ve yirmidört tabanca vardı. İlk başta düşmanın sayısı altmış seksen kişi tahmin edildi. Şiddetli direniş üzerine Bedeviler ateşi

¹⁹ Muecke, *The Ayesha, ...*, s.140-156; *The New York Times*, June 11, 1915; *New York Times Current History; The European War*, Vol 2, No. 4, July, 1915, April-September, 1915, s.768.

²⁰ Muecke, *The Ayesha, ...*, s.156-159.

kesti. Bir Alman mürettebat yaralandı. yirmidört jandarma kayıptı ve daha sonra Cidde'ye gelindiğinde orada görülmüşlerdi. Mürettebatla birlikte olan diğer Araplar develere yakın durdukları için ayaklarından vuruldu. Düşman Bedevilerin amacının develeri ele geçirmek olduğu sanılıyordu. Ateş kesilişinde Mücke, 15 Bedevi ölüsünü saydıklarını belirtmektedir. Ele geçirilen bir düşman tüfeğinden bunun en son model İngiliz malı olduğu anlaşıyordu²¹.

Bu ilk saldırıda ciddi sayıda deve vurulmuştu. Su başta olmak üzere gerekli olan malzeme toplandı. Mücke normal güzergâhı bırakıp sahil kıyısından yola devam etmeye karar verdi. Hazırlıklar yapıp yola çıkıldı. 10 dakika geçmeden tekrar her taraftan Bedevi ateşi başladı. Hemen muharebe düzeni alındı. Alman Teğmen Schmidt karnından ve göğsünden vuruldu. Düşman ateşi durduğunda 2 Arap jandarmanın Bedevilere doğru koştuğu görüldü. Ateşin kesildiği süre içinde Almanlar deve semerlerini, pirinç, kahve ve diğer malzemelerin çuvallarını kumla doldurup savunma hattı kurdu. Bütün develer savunma hattının ortasına yerleştirildi. Düşman ateşinden zarar görmemesi için su mataraları kuma gömüldü. Savunma hattının içinde kumla dolu petrol bidonlarından 1-1,5 metrelik yüksekliğinde bir iç duvar yapıldı. İçine hasta, yaralı olanlar ve doktor yerleştirildi. Bu arada Bedevilerin talepleri geldi. Talepler, tüm silah, cephane, malzeme, su ve develerin teslim edilmesi, altın olarak 11.000 lira ödenmesi, bu şartların yerine getirilmesi halinde Almanların rahatsız edilmeden yola devam edebileceği şeklinde idi. Düşman Bedevilerle görüşmeleri tercüman (Sami Bey) ve karısı yönetti. Tercüman ve karısı bir daha geri dönmedi ve Mücke Cidde'ye geldiği zaman onları burada bulmuştu²². Mücke bu tekliflere ret cevabı verdi. Bunun üzerine tekrar ateş başladı. Bu kez Almanlarla birlikte kalan diğer Arap jandarmalar da karşı tarafa kaçtı. Muharebe akşama kadar sürdü. Ay doğmadan önce mürettebattan bazıları siperleri derinleştiriyor, bir kısmı da ölü develeri daha uzak bir yere taşıyordu. Gece yeni bir saldırı beklendi ama sakin geçti. Vefat eden Teğmen Schmidt kampın ortasına gömüldü. Aynı gece Mücke, güvenilir bulduğu bir Arabı Cidde'ye gönderdi. Sonradan öğrendiğine göre, bu Arap

²¹ Muecke, *The Ayesha, ...*, s.160-176; *New York Times Current History; The European War*, Vol 2, No. 4, July, 1915, April-September, 1915, s.769.

²² Mücke'nin bu bilgilerine rağmen, 11 Mayıs'ta Şam'da The Berliner Tageblatt özel muhbiri Dr. Emil Ludwig'e Mücke ile beraber bilgi veren Teğmen Gerdt's, akşam geç vakitte Sami Beyin eşinin sonuçsuz görüşmelerden döndüğünü, muharebe sırasında mürettebata mermiler dağıtarak bu görevini hatasız yaptığını ifade etmiştir. Yine, Sami Beyin eşinin ilk görüşmeler sırasında Cidde'ye bir Arap gönderdiğini ve Arabın görevini başarıyla yaptığını, Cidde Valisinin Mekke Emirine telgraf çektiğini belirtmiştir. Saldıran Bedeviler de yaklaşık 300 kişi idi. *The New York Times*, June 11, 1915; *New York Times Current History; The European War*, Vol 2, No. 4, July, 1915, April-September, 1915, s.769.

görevini başarıyla yapmış ve Cidde'deki askerî yetkililere durumu bildirmişti. Almanlar sabah olduğunda yeni bir saldırı bekledi. Nitekim bekledikleri şekilde üzerlerine ateş açıldı. Bu günkü muharebede iki Alman daha öldü. Mücke, akşam olduğunda Cidde'ye iki Arap jandarması gönderdi. Aklam olduğunda Bedeviler ateşi kesti. Gece sona erdiğinde durum daha nazik bir hale geldi. Su tükenmek üzereydi. Yardım gelmezse Mücke Cidde'ye çarpışarak ilerlemeye karar verdi. Öğleye doğru beyaz elbise sallayan bir Bedevi elçi Almanlara doğru ilerledi. Bedevilerin silah, cephane, deve, malzeme ve su taleplerinden vazgeçtiğini, onun yerine 22.000 altın lira istediklerini belirtti. Mücke, bu talepten Türk birliğinin yaklaşmakta olduğu sonucuna vardı. Türklerin zamanında yetişmesi için görüşmeyi uzatmaya ve Bedevileri iki ateş arasında bırakmaya karar verdi. Bedeviye, Almanların su durumunun dört hafta daha yeteceğini ve yeterli cephanenin olduğunu göstermeye çalıştı. Ayrıca Bedevilerin lideriyle görüşmek istediğini ekledi. Bedevi elçi ayrıldıktan sonra sessizlik çöktü. Sonradan Bedevilerin sessizce çekilip gittiği anlaşıldı²³.

Yarım saat sonra deve üzerinde beyaz elbise sallayan iki adam görüldü ve bunlar sıradan Bedevilerden farklıydı. 50 metre kadar yaklaştıklarında Mücke kendilerine bir adam gönderdi. Mürettebata saldırıyı duyunca kendilerinin Mekke Emiri tarafından Almanların kurtarılması için gönderildiğini belirttiler²⁴. Kampın içine alınan iki Arap Mekke Emirinin ikinci oğlu Abdullah'ın bir bölük askerle gelmekte olduğunu söylediler. Gerçekten yarım saat sonra yaklaşık 70 kişinin develer üzerinde mürettebata doğru gelmekte olduğu görüldü. Abdullah saldırıdan dolayı babasının üzüntülerini ilettiler. Ayrıca su getirdiğini, saldırganlar çekildiği için güven içinde Cidde'ye gidebileceklerini bildirdi. Mücke suyu adamlarına dağıttı. Ardından malzemeler toplandı. 40 kadar deve öldürüldüğü²⁵ için çok sayıda malzeme orada terk edilmek zorunda kaldı. Mürettebat Emirin askerlerinin eşliğinde kampı terk etti. Akşam bir su kaynağının yanında kamp kurdular. Dört gün aradan sonra ilk defa yemek yediler, yıkandılar ve dinlendiler. Uzakta

²³ Muecke, *The Ayesha, ...*, s.177-199; *New York Times Current History; The European War*, Vol 2, No. 4, July, 1915, April-September, 1915, s.769-770.

²⁴ Mekke Şerifi Hüseyin daha sonra Şubat 1916'da Hicaz'a gayri Müslimlerin giremeyeceği ilkesine rağmen Türklerin Emden mürettebatına Hicaz'a girmelerine müsaade ettikleri için bu ilkeyi çiğnediklerini iddia etmişti. Donald M. McKale, "German Policy toward the Sharif of Mecca, 1914-1916," *The Historian*, December 1993, Vol.55, Issue.2, s.312.

²⁵ Lid Kaymakamının iddiasına göre 58 deve öldürülmüştü. Emden mürettebatının seyahatine tahsis edilen ve Arapların saldırısı sırasında öldürülen 58 devenin karşılığı olan 1.160 altının ödenmesini isteyen Lid Kaymakamı Yusuf Sıtkı Beyin talebi üzerine, Meclis-i Vükela'nın (Bakanlar Kurulu) 5 Ağustos 1920 tarihli toplantısında Harbiye Nezareti'nin örtülü ödeneğinden ödenmesi kabul etmişti. **BOA, MV.**, 220/26.

Cidde'nin ışıkları görünüyordu²⁶.

Mücke, Bedevi saldırısı sırasında şehit düşen ve yaralanan Arap şeyhlerinden bahsetmemektedir. Dördüncü Ordu Komutanı Cemal Paşa, Dâhiliye Nezaretine gönderdiği 9 Mayıs 1915 tarihli şifresinde, Emden mürettebatının uğradığı saldırı sırasında yararlılığı görülen Ta'liye kabilesi şeyhi Abdullah'ın akrabasından Şeyh Hamid'in şehit düştüğü, yetim ve sahipsiz kalan ailesi ile yaralanan Şeyh Hamid'e örtülü ödenekten uygun bir miktar nakit paranın verilmesini istemişti²⁷. Buna 11 Mayıs 1915'te cevap veren Dâhiliye Nezareti, Kudüs Mutasarrıflığından alınacak olan yüz liradan yetmiş lirasının şehit düşen Şeyh Hamid'in ailesine, otuz liranın da yaralanan Ta'liye kabilesi Şeyhi Abdullah'a verilmesinin uygun olacağını bildirmiştir²⁸.

Mürettebat Cidde'de iyi bir karşılama ve bakım gördü. Hasta ve yaralılar askerî hastanede tedavi edildi. Şimdi hangi güzergâh izlenecekti? Mürettebata saldıran Bedeviler İngilizlerin hizmetindeydi. Deniz yolu da Almanlara kapalıydı. Uzaktan İngiliz gemileri görülebiliyordu. Buna rağmen Mücke sambuklarla yola devam etmeye karar verdi. Deniz yolunun kara yolundan daha avantajlı olduğunu düşünüyordu. İlk önce etrafa karadan yola devam edecekleri haberini yaydı. Gizlice bir sambuk ve iyi bir rehber sağladı. Yaralılar yüzünden Cidde'de bir süre daha bekledi. 8 Nisan hareket günü olarak belirlendi. İngiliz gemileri ortalıkta görünmüyordu. Mürettebatın gerçekten karadan gideceğine inanmış olabiliyorlardı. 8/9 Nisan gecesi yola çıkıldı. Yolculuk sorunsuz geçti. 28 Nisanda Şerm- mimnaiburra koyuna geldiler. Koyda birkaç jandarma onları karşıladı. Mücke buradan karayoluyla el-Vech'e gitmeye karar verdi. Jandarmalardan birisini develer bulması için gönderdi. Mürettebat ertesi gün yola çıktı ve 29 Nisan akşamı el-Vech'e girdi²⁹. Burada iyice dinlendiler. Gerekli develeri bulmak iki gün sürdü. 2 Mayıs'ta sabah 08.00'de yola çıktılar. El-Vech Şeyhi Süleyman Paşa ve oğlu ve bazı adamları mürettebata el-Ula'ya kadar kılavuzluk etti. Yolculuk boyunca bir güçlük çekilmedi. Mücke, Şeyhe ve oğullarına hizmetlerine karşılık Almanya'dan dürbün göndermeye söz verdi. El-Ula'ya vardıklarında kendilerini özel bir tren bekliyordu. İki Alman ve bir miktar Türk subayı kendilerini karşıladı. Uzun süredir mahrum oldukları bira, şarap ve yiyecekler sunuldu. Kısa bir moladan sonra tren kuzeye doğru yola çıktı³⁰. Mürettebatın el-Vech'den ayrıldıktan sonra Dâhiliye Nezareti'nin konu ile yakından

²⁶ Muecke, *The Ayesha*, ..., s.199-203; *The New York Times*, June 11, 1915..

²⁷ *BOA, DH. EUM, 4. Şube*, 2/56, Lef 5.

²⁸ *BOA, DH. EUM. 4. Şube*, 2/56, Lef 4.

²⁹ Altı gün sonra da bir İngiliz kruvazörü el-Vech'i bir saat bombalamıştı. Halktan bir kişi şehit olmuş ve üç kişi yaralanmıştı. Ali Fuat Erden, "Çölde Son Türk Destanları", *Dünya*, 5 Ekim 1955

³⁰ Muecke, *The Ayesha*, ..., s.204-219.

ilgilendiği anlaşılmaktadır. 20 Nisan 1915’de Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti’nden Medine Muhafızlığı’na çekilen telgrafta, Rabiğ ve Yenbu yoluyla denizden el-Uca’ya hareket etmiş olan Emden mürettebatına her türlü kolaylık ve yardımın gösterilmesi için gerekli yerlere ve demiryolu işletmesine bildirilmesi ve mürettebatın el-Ula’ya vardığı tarihin Müdüriyete bildirilmesi istenmişti³¹.

Mürettebatın İstanbul’a Doğru Trenle Yolculuğu ve Karşılması

The Berliner Tageblatt özel muhbiri Dr. Emil Ludwig demiryoluyla gelen mürettebatı karşılamak ve röportaj yapmak el-Ula istasyonuna kadar gitmişti. Hicaz Demiryolu Müdürü Peter Dieckmann’ın yardımları sayesinde *Emden* mürettebatı hakkında ilk ve en hızlı raporlara ulaşmayı başarmıştı. Dr. Ludwig seyahat ettiği trende Türk yetkililerin gönderdiği bol miktardaki erzakı ve çöldeki Türk demiryolu memurlarının mürettebat için aralarında topladığı hediyeleri de beraberinde götürmüştü³². 6 Mayıs’ta El-Ula’da Mücke ile karşılaşan Dr. Ludwig’e Mücke bir nişan alıp alamayacağını sormuş, Ludwig de Birinci sınıf Bavyera ve Saxon nişanı alacağını söylemişti. Ardından, Dr. Ludwig ile birlikte arkadan gelen adamlarını karşılamaya çıkmıştı. 40 kadar Bedevi Türk bayrağıyla mürettebatın önünde ilerliyordu. Bir Türk Binbaşı Mücke’ye ne zaman hareket etmek istediğini sormuş o da üç saat içinde yola çıkmak istediğini söylemişti. Mücke gazete istemiş ve Almanya hakkında Dr. Ludwig’e sorular sormuştu. Ardından mürettebat bir banyo yaptıktan sonra trenle yola çıkmıştı³³.

Mürettebatı taşıyan tren 7 Mayıs’ta Tebuk’e, 8 Mayıs’ta Maan’a vardı. Her iki yerde de halkın yoğun tezahüratlarıyla karşılaştılar. Maan’da Hicaz Fırkası Kuvve-i Seferiye Kumandanı tarafından misafirlere gayet mükellef bir ziyafet verildi³⁴. Tren, 10 Mayıs’ta Şam’a vardı. Şam istasyonu çiçekler ve bayraklarla süslüydü. Halı döşeli büyük çadırlarda bir şölen havası vardı. Demiryolunu inşa eden Alman mühendis (Meissner Paşa), Alman konsolosu, Alman Bankası Müdürü ve memurlar mürettebatı karşılamaya gelenler arasındaydı. Vali ve binlerce milis kuvveti sıra halinde bekliyordu. Yüksek şapkalılarıyla yavaş bir şekilde mırıldanan dervişler düzenli dizilmiş ve ney üflüyordu. Alman mürettebat Mücke’nin verdiği emirle bir Türk bölüğünün ortasında ritmik adımlarla ilerledi. Türk bölüğü onları kendi aralarına aldı. Mürettebatın çoğu sıtmadan yeni kurtulmuş ve yüzleri sarıydı. Türk askerlerinin alkışları arasında büyük bir binaya

³¹ BOA, DH.ŞFR., 52/54.

³² The New York Times, May 30, 1915.

³³ New York Times Current History; The European War, Vol 2, No. 4, July, 1915, April-September, 1915, s.757; The New York Times, May 15, 1915.

³⁴ İkdam, 10 Mayıs 1915.

doğru ilerlediler. Binanın büyük salonunda Mücke ortada oturdu. Arkasında subaylar ve mürettebat vardı. Kahveler içildi. Hiçbiri kendileri için hazırlanan şölenlerin uzatılmasını istemiyordu. Hepsi Almanya'ya dönmek istiyordu³⁵.

The Associated Press of America'nın savaş muhabiri olarak o sırada mürettebatın karşılığını izlemeye giden George Abel Schreiner şu bilgileri vermektedir: “*Birçok konuşma yapıldı. Masanın üzerinde yiyecek çok şey vardı. Şampanya sunuldu. Masada ben de vardım. Konuşmalar kısaydı. Vali de Emden mürettebatına bir konuşma yaptı. Şunları söyledi: Çok konuşmayacağım. Buradan ayrılmadan önce Şam'ı görmenizi isterim. Şehir görülmeye değerdir. (...) Bir konuşma için hazırlanmamıştım. Diğer konuşmacıların sizi bu akşam daha fazla oyalamayacağından eminim.*”³⁶

Şam ve Halep'ten sonra Emden mürettebatı Adana, Tarsus, Pozantı, Konya, Eskişehir tren yoluyla İstanbul'a ulaştı. Güzergâh üzerinde Türk ve Alman yetkililerin mürettebat için hazırladığı şölenler onlara iyi bir moral oldu. Her istasyonda valiler nutuklar verdi. Mürettebat çocukların okuduğu şiirlerden sadece “*Alman*” ve “*Emden*” kelimelerini anlayabiliyordu. Sevimli giysileriyle küçük çocuklar kiraz ve çileklerle dolu büyük sepetleri mürettebata sunuyordu. Ama mürettebatın gözü daha çok bol miktarda aldıkları tütün ve biraya takılıyordu. Tren Anadolu yakasındaki son istasyona yaklaşırken, istasyon şölen alanına dönüştürülmüştü. Amiral Souchon³⁷ kurmaylarıyla mürettebatı karşılamak için Haydarpaşa'da idi. Mücke kendisiyle karşılaşınca kılıcını çekip “*44 er, 4 subay ve 1 tabip*” diyerek tekmil verdi³⁸.

Emden Mürettebatı 23 Mayıs 1915'te İstanbul'a varmıştır. Mürettebat İstanbul'a ulaşmadan önce hazırlanan karşılama programı şöyleydi: İzmit'te Amiral Souchon Paşa adına bir subay, Pendik'te Bahriye Nezareti adına yine bir subay ile Belediye adına bir memur karşılayacak ve Haydarpaşa'ya ulaştıklarında Bahriye Nezareti adına 5 subay ile Souchon Paşa ve kurmayları, Kadıköy Belediye ve Üsküdar Polis Müdürleri tarafından

³⁵ **The New York Times**, May 29, 1915; **New York Times Current History; The European War**, Vol 2, No. 4, July, 1915, April-September, 1915, s.767.

³⁶ George Abel Schreiner, **From Berlin To Bagdad**, Harper A Brothers, New York, 1918, s.239-241. Yazar, Türkiye'de dokuz ay kalmıştır.

³⁷ Amiral Souchon, Alman savaş gemileri *Goeben* ve *Breslau*'ın komutanıydı. Bu gemiler Birinci Dünya Savaşı başladığı zaman Akdeniz'de bulunuyordu ve İngilizlerin Akdeniz'deki filosunun takibinden kurtularak 10 Ağustos'ta Çanakkale Boğazı'ndan içeri girdi. Türk Hükümeti bu iki gemiyi 80 milyon Marka satın aldığı duyurdu. *Goeben*'e *Yavuz*, *Brelau* da *Midilli* adı verildi. Amiral Souchon Osmanlı donanmasının Birinci Komutanlığına atandı. Adı geçen gemilerin de dâhil olduğu bir Türk filosu 29 Ekim 1914'te Rus limanlarını bombaladı ve böylece Türkiye Birinci Dünya Savaşı'na girmiş oldu. Amiral Souchon, Birinci Dünya Savaşı boyunca Osmanlı donanmasında görev yapmaya ve *Yavuz*'a komuta etmeye Eylül 1917'ye kadar devam etti. Akbay, **a.g.e.**, s.193 vd.

³⁸ Muecke, **The Ayesha**, ..., s.223-223; **The New York Times**, June 13, 1915; **New York Times Current History; The European War**, Vol 2, No. 4, July, 1915, April-September, 1915, s.770-771.

resmi törenle karşılanacaktı.

Asıl parlak ve gösterişli karşılama töreni Sarayburnu'nda başlayacaktı. Burada resmi selam Harbiye Nezareti tarafından gönderilecek bir bando mızıkla ile yüz kişilik bir bahriye müfrezesi ve bir itfaiye bölüğü tarafından yapıldıktan sonra Padişah adına başyaver Salih Paşa, Sadrazam Paşa Hazretleriyle Harbiye ve Dâhiliye nazırları veya bunları temsilen birer kişi, Almanya ve Avusturya elçileri, elçilikler heyeti, İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı, Polis Müdürü, Harbiye Nezareti, konsoloshaneler heyeti, Ordu adına beş subay, İttihat ve Terakki, Donanma, Müdafaa-i Milliye ve Hilal-i Ahmer cemiyetleriyle Belediye adına beşer zat, Alman konsolosundan altı Alman izcisi, kara ve deniz subayları Sarayburnu'nun bir tarafında, diğer tarafında da Almanya, Avusturya-Macaristan tebaası, vilayet memurları ve halktan arzu edenler yer alarak misafirleri karşılayabileceklerdi.

Emden kahramanları kendilerine ayrılan torpido ile Sarayburnu'na çıkacaklar ve orada bando ve ileri gelenler tarafından gayet parlak bir şekilde karşılanacaktı. Bunun ardından bir alay oluşturulacak ve Alemdar Caddesi, Yeni Köprü, Voyvoda ve Şişhane caddelerini izleyerek Bahriye Nezareti'ne varılacaktı.

Alayın önünde Bahriye Bandosu, onun arkasında *Emden* mürettebatı ve onlardan sonra Yavuz Sultan Selim Bandosu ile yüz kişilik bir bahriye müfrezesi ve etraflarında da itfaiye efradı bulunacaktı³⁹.

Emden mürettebatının trenden inmesiyle birlikte etraftaki 10.000 ağızdan "hurra" sesi yükseldi. Mürettebatı karşıya geçirmek için bir torpidobot bekliyordu. Mürettebat Boğazı geçerken, bu sırada Boğazda bulunan diğer gemilerin de süslendiği görülüyordu. Karşı kıyıda Enver Paşa, Talat Bey ve Alman Elçisinin de bulunduğu büyük bir kalabalık tarafından karşılandılar. Alman Elçisi Wangenheim, Mareşal von der Goltz Paşa, çok sayıda donanma subayı, General Bronsart von Schellendorf, hepsi mürettebatın varmasını bekliyordu. Türk askerî bandosunun çaldığı Alman milli marşının nağmeleri eşliğinde von Mücke Harbiye Nazırı Enver Paşa ile birlikte uzun bir Türk ve Alman kalabalığı boyunca yürüdü. Ardından mürettebat yeni tezahüratlar arasında Galata Köprüsünden geçerek yürümeye devam etti⁴⁰.

Emden mürettebatının Almanya'ya gitmek üzere tam olarak ne zaman İstanbul'dan ayrıldığına dair bir bilgiye rastlayamadık. Ancak Yüzbaşı von Mücke ve mürettebatın 10 Haziran 1915'te Viyana'ya geldiğini ve burada Avusturyalı gazetecilerden biriyle

³⁹ *İkdam*, 23 Mayıs 1915.

⁴⁰ *The New York Times*, June 13, 1915; *New York Times Current History; The European War*, Vol 2, No. 4, July, 1915, April-September, 1915, s.771.

mülakat yaptığını ve Çanakkale’de süren savaşa dair bir beyanat verdiğini görüyoruz⁴¹. Bundan sonra yola devam eden Yüzbaşı von Mücke ve mürettebat 19 Haziran 1915’te Berlin’e varmıştır⁴².

Emden mürettebatı İstanbul’da iken kendilerine Osmanlı Devleti’nin muharebe madalyaları verilmesine karar verilmiştir. 1 Haziran 1915 tarihli İrade-i Seniyye ile kimlerin hangi muharebe madalyaları alacağı şöyle belirtilmişti:⁴³

Sıra	Rütbe ve Esâmisi	Taltif Olacağı Nişan
1	Birinci Yüzbaşı Helmuth von Mücke	Muharebe Altın İmtiyaz Madalyası
2	Mülazım Oraen? Kasyinich?	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
3	Mülazım Johann Gerdts	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
4	Sivil tabib Doktor Lang	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
5	Bahriye Küçük Zabiti Heinrich Borgoddel?	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
6	Mülazım Franz Dellmann	Muharebe Gümüş İmtiyaz Madalyası
7	Erich Michailis?	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
8	Serkatip Muavini Erich Schabzaner	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
9	Makinist Muavini Adam Herserich?	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
10	Makinist Muavini Adolf Hoclen	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
11	Makine Muavini Paul Rusyach	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
12	Torpedo ve Makine Muavini Alfred Bovich	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
13	Baştayfa Alfred Loper	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
14	Baştayfa Otto Hegel	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
15	Baştayfa Wilhelm Schuss	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
16	Baştayfa Erich Reich	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
17	Baştayfa Walter Jomann	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
18	Baştayfa Henderlich Jermann	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
19	Baştayfa Heinrich Knabb	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
20	Baştayfa Hermann Grube	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
21	Heinrich Kuşbinski	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
22	Franz Pemkeret	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
23	Ser Filamacı Walter Huck	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
24	Serfilamacı Bruto Gulermann	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
25	Telsiz telgraf memuru Rudolf Wichret	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
26	Telsiz telgraf memuru Schorch? Hipos	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
27	Tayfa Alfred Varepkol	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
28	Tayfa Endrich? Lanken	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
29	Tayfa Erich Kircbach	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
30	Tayfa Polyos Mornis	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
31	Tayfa Wilchem Reich	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
32	Tayfa Karl Schwenteilet	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
33	Tayfa Wili Scheschga	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
34	Tayfa Arnold Brich	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası

⁴¹ **İkdam**, 12 Haziran 1915.

⁴² **İkdam**, 19 Haziran 1915.

⁴³ **BOA, İ.TAL.**, 1333/B-31. İsimlerin Almanca karşılığının bulunmasına çok yardımcı olan sayın Doç. Dr. Mehmet Beşirli’ye teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Tam karşılığı bulunamayan isimlerin karşısına da “?” işareti konulmuştur. Ayrıca bkz.EK.3.

35	Tayfa Hermann Weit	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
36	Tayfa Rudolf Rolef	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
37	Tayfa Franz Freze	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
38	Tayfa Alber Dorel	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
39	Tayfa Filib Schmidt Rebga	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
40	Tayfa Resorra? Bartolomeus	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
41	Tayfa Wilhelm Pezzen	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
42	Ateşçi Kostad Luper	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
43	Ateşçi Walter Sunach?	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
44	Ateşçi Paul Heimann	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
45	Ateşçi Franz Winzilih	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
46	Ateşçi Kostad Scwable	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
47	Ateşçi Karl Ostermann	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
48	Ateşçi Walter Schtuves	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
49	Ateşçi Johann Schmenan	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası
50	Ateşçi Bernhard Becker	Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası

İstanbul'daki Alman elçisi Wangenheim, 5 Haziran 1915'te Sadrazam ve Dışişleri Bakanı olan Said Halim Paşaya gönderdiği yazıda, *Emden* mürettebatının Osmanlı şehirlerinden geçişi ve İstanbul'da görkemli karşılanması, halktan, askerî ve sivil yöneticilerden gördüğü iyi kabule karşılık Almanya Hükümeti adına teşekkürlerini sunmuştur. Buna karşılık, Said Halim Paşa da 8 Haziran 1915'te iki devlet ve halk arasındaki karşılıklı ortak dostluk duygularından bahseden bir cevap göndermiştir⁴⁴. *Emden* mürettebatına gösterilen kolaylık ve misafirperverlik sebebiyle Almanya Hükümeti tarafından nişan verileceğinin anlaşılması üzerine, Dâhiliye Nezareti, Konya Valisi Celal Bey, Suriye Valisi Hulusi Bey ve El-Uca eşrafından Süleyman Paşanın adının belirlenmesine karar vermiş ve 30 Ağustos 1915'te adı geçenlerin daha önce Alman Hükümeti'nden nişan ve madalya alıp almadıklarını öğrenmek istemişti⁴⁵. Konya Valisi Celal Bey Alman Hükümeti'nden hiçbir nişan ve madalya almadığını bildirirken,

⁴⁴ BOA., HR.SYS., 2410/13. Wangenheim'in gönderdiği teşekkür mektubu şöyleydi:

"Müttefik Osmanlı topraklarına ulaşmayı başarmış olan "*Emden*" mürettebatının, Türkiye'nin değişik şehirlerinden geçişi esnasında, askerî yetkililer ve sivil idarecilerden gerçek bir hüsnükabul görmüştür. Eğer *Emden* mürettebatı yolu geçebilmişse, bu, Osmanlı başkentine girişinde ve orada geçirdiği günlerde *Emden* mürettebatına gösterilen coşkulu hüsnükabul ve muhteşem misafirperverliktendir. Askerî ve sivil yetkililer, belediye yönetimleri, bütün İstanbul ve banliyölerindeki halkı dostluklarını göstermede ve Alman mürettebatının kahramanlıklarına minnettarlıklarını sunmada birbiriyle yarışmışlardır; öyle ki bugünlerin hatırası her zaman benim cesur hemşerilerimin kalbinde kazanmış olarak kalacaktır ve müttefik halklarımızın ordularına kesin zaferi sağlayacak inanca katkıda bulunacaktır.

Bu olaylardan benim hissettiğim canlı mutluluğu ekselansları da paylaşacaktır ve hükümetimin en sıcak teşekkürlerini size sunmakla görevli olmayı bir şeref sayıyorum ki bu teşekkürleri bütün Osmanlı idarecilerine iletmenizi ve aynı zamanda toplumsal bilince taşımanızı rica ediyorum.

Bu fırsatla size en samimi duygularımı tekrarlamak isterim. Wangenheim." Wangenheim'in ve Said Halim Paşanın karşılıklı Fransızca yazıları için bkz.EK.1 ve EK.2.

⁴⁵ BOA, DH.ŞFR., 55/328; BOA, DH.KMS., 34/23

Suriye Valisi Hulusi Bey de ⁴⁶ nişanının ikinci rütbesine sahip olduğunu bildirmiştir. Medine-i Münevvere Muhafızlığından alınan cevaba göre, Şeyhin cevabının postada olduğu bildirilmiştir.⁴⁷

Emden mürettebatı tarafından kaybedilen Alman bandırası daha sonra bulunup Medine-i Münevvere Muhafızlığına teslim edilmişti. Daha sonra talep üzerine bu Alman bandırası adı geçen Muhafızlıktan istenerek İstanbul'a getirilmiş ve Almanya'ya gönderilmek üzere Osmanlı Hariciye Nezareti'ne teslim edilmişti⁴⁸. Osmanlı Devleti'nin Berlin Elçiliğinden alınan 22 Aralık 1916 tarihli yazısında adı geçen bandıranın Alman Bahriye Nezaretine teslim edileceği ifade edilmiştir⁴⁹.

Sonuç

Hint Okyanusu'nda görevli olan *Emden* kruvazörü batırılmadan hemen önce bir adaya görev için gönderilen mürettebatından yaklaşık 50 kişi şans eseri hayatta kalmıştı. Hint Okyanusu'nda mahsur kalan mürettebatın etrafı İtilaf Devletleri sömürgesi ve savaş gemileriyle çevriliydi. Mürettebatın Almanya'ya ulaşmasının tek yolu, Almanya'nın müttefiki olan Osmanlı Devleti'nin topraklarına ulaşmaktı. Bunun için en yakın nokta Arabistan yarımadası idi. Mürettebat ele geçirdiği bir gemiyle, İtilaf Devletleri gemilerine yakalanmadan Kızıldeniz'e ulaştı. Yemen'de bir müddet vakit geçirdikten sonra deniz yoluyla Medine'nin kuzeyinde bir noktada karaya çıktı ve buradan çölü geçerek Hicaz demiryoluna ulaşmaya çalıştı. Çölde kendilerinin beş altı katı bir Bedevi kuvvetinin saldırısına uğradı ve üç gün direndi. Küçük bir kayıpla Bedevi saldırısından kurtulup demiryoluna ulaştı. Bu noktadan itibaren artık Osmanlı kuvvetlerinin koruması altındaydı. İstanbul'a kadar her büyük istasyonda kahramanlar gibi karşılandı ve onurlarına ziyafetler verildi. Mürettebat için son ve görkemli karşılama töreni İstanbul'da yapıldı ve üst düzeyde yetkililer ve halk tarafından karşılandılar. Kendilerine Osmanlı nişan ve madalyaları verildi. Sonuçta, Alman mürettebatı Osmanlı Devleti sayesinde hayatta kalmayı ve güçlük çekmeden Almanya'ya dönmeyi başardı.

⁴⁶ Parantez içindeki Almanca nişanının adı okunamamıştır.

⁴⁷ BOA, DH.KMS., 34/23.

⁴⁸ BOA, HR.SYS., 2416/27.

⁴⁹ BOA, HR.SYS., 2417/45.

KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

DH. EUM., 4. Şube, 2/56.

DH.KMS., 34/23.

DH.ŞFR., 52/54; 55/328;

HR.İM., 91/39.

HR.SYS., 2410/13; 2416/27; 2417/45.

İ.TAL., 1333/B-31.

MV., 220/26.

Kitap ve Dergiler

Akbay Cemal, **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi: Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyasî ve Askerî Hazırlıkları ve Harbe Girişî**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1991.

Cemal Paşa, **Hatıralar**, Düz. Behçet Cemal, İstanbul, Çağdaş Yay., 1977.

Churchill Winston S., **The World Crisis 1911-1918**, Vol.1, , Odhams Press Limited, London, 1939.

Halsey Francis W., **The Literary Digest History of the World War**, Volume X, Funk & Wagnalls Company, New York and London, 1920.

Karabekir Kazım, **Birinci Dünya Harbine Neden Girdik?**, Haz. Faruk Özerengin, C.1, Emre Yay., İstanbul 2000.

McKale Donald M., "German Policy toward the Sharif of Mecca, 1914-1916," **The Historian**, December 1993, Vol.55, Issue.2, s.312.

Muecke Hellmuth von,
Translated by Helene S. White, Ritter & Company, Boston, Mass, 1917.

Mücke Hellmuth von, **The Emden**, Translated by Helen S. White, Ritter & Company, Boston, Mass, 1917.

New York Times Current History; The European War, Vol 2, No. 4, July, 1915, April-September, 1915.

Sanders Liman von, **Türkiye'de 5 Yıl**, Çev. M.Ş. Yazman, Burçak Yayınevi, İstanbul 1968.

Schreiner George Abel, **From Berlin To Bagdad**, Harper A Brothers, New York, 1918.

Veli Yılmaz, "1 nci Dünya Harbi ve 2 Ağustos 1914 Tarihli Türk-Alman İttifak Anlaşması", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/803/10245.pdf>, s.121-131.

Wallach JeduhaL., **Bir Askeri Yardımın Anatomisi**, Çev. Fahri Çeliker, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1985.

Gazeteler

Ali Fuat Erden, "Çölde Son Türk Destanları", **Dünya**, 5 Ekim 1955.

İkdam, 10 Mayıs 1915.

F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi 2010-20/2

İkdam, 12 Haziran 1915.

İkdam, 19 Haziran 1915.

İkdam, 23 Mayıs 1915.

The New York Times, November 11, 1914.

The New York Times, November 13, 1914.

The New York Times, October 30, 1914

The New York Times, April 11, 1915.

The New York Times, May 15, 1915.

The New York Times, May 29, 1915.

The New York Times, May 30, 1915.

The New York Times, June 11, 1915.

The New York Times, June 13, 1915.

İnternet Adresi

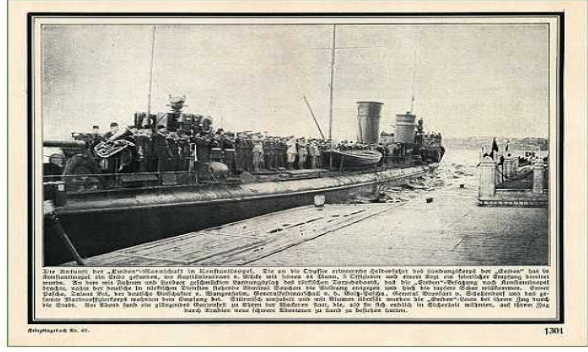
http://www.greatwardifferent.com/Great_War/Naval/Emden_01.htm.

Alman Krıvazörü Emden Mürettebatının...

RESİMLER

Mücke İstanbul'da

Emden Mürettebatı Avrupa yakasında rıhtıma yanaşırken.

İstanbul'daki bir Alman Okulu öğrencisi Mürettebata şiir okurken

Emden Mürettebatının Şam'a girişini gösteren temsili resim

Resimler http://www.greatwardifferent.com/Great_War/Naval/Emden_01.htm adlı internet adresinden alınmıştır.